

Η στρατηγική της Λισαβώνας: μια πιο ανταγωνιστική Ευρώπη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας

Κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισαβώνας το Μάρτιο του 2000, οι ηγέτες των κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν σ' ένα νέο στρατηγικό στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση: να την αναδείξουν στην ανταγωνιστικότερη οικονομία του κόσμου έως το 2010. Από τότε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει ποικίλες νομοθετικές διατάξεις στον οικονομικό τομέα, οι οποίες κυρίως αποβλέπουν στο άνοιγμα των αγορών σε διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές οι βουλευτές επιδίωξαν να μετριάσουν τη φιλελευθεροποίηση με μέτρα για την προστασία των καταναλωτών, των εργαζομένων, του περιβάλλοντος και των στοιχειωδών δημόσιων υπηρεσιών.

Διακηρυγμένος στόχος των αρχηγών κυβερνήσεων κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισαβώνας ήταν να αναδείξουν την ΕΕ "στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική, βασισμένη στη γνώση οικονομία στον κόσμο, ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή". Η στρατηγική που έγινε γνωστή ως στρατηγική της Λισαβώνας απαιτούσε δράση σε διάφορα μέτωπα: την εσωτερική αγορά, την κοινωνία των πληροφοριών, την έρευνα, την εκπαίδευση, τις διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, το σταθερό συνάλλαγμα, καθώς και ένα μακροοικονομικό μείγμα πολιτικής που να ευνοεί την ανάπτυξη και τα βιώσιμα δημόσια οικονομικά. Οι περισσότεροι από αυτούς τους τομείς βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση: τα βιώσιμα δημόσια οικονομικά βοηθούν την ανάπτυξη και κατά συνέπεια τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ενώ μικρότερη ανεργία σημαίνει χαμηλότερες δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης, πράγμα που με τη σειρά του βελτιώνει τα δημόσια οικονομικά.

Όταν το Κοινοβούλιο συζήτησε για πρώτη φορά τους στόχους της Λισαβώνας, οι βουλευτές αρχικά παρουσιάστηκαν διχασμένοι στο ζήτημα της φιλελευθεροποίησης. Πολλοί ζητούσαν μεγαλύτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, στα περιβαλλοντικά ζητήματα και στις ανάγκες των φτωχότερων τμημάτων του πληθυσμού. Άλλοι υποστήριζαν ότι η δημιουργία θέσεων απασχόλησης θα είναι απόρροια της ανάπτυξης και πίεζαν για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, πιστεύοντας ότι η υπερβολική προστασία των εργαζομένων μπορούσε να αποβεί αντιπαραγωγική. Τελικά, το Κοινοβούλιο επέλεξε μια μέση οδό, τροποποιώντας τις νομοθετικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά τρόπον ώστε να επιτευχθεί η ισορροπία ανάμεσα στα διάφορα συμφέροντα.

Πολλά από τα μέτρα που συμφωνήθηκαν στη Λισαβώνα, δεν ήταν νομοθετικά, αλλά διακυβερνητικά, βασιζόμενα στο συντονισμό και στα συγκριτικά πρότυπα μεταξύ κρατών μελών, όπου η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν ρόλο παρατηρητή. Ωστόσο, άλλα μέτρα απαιτούσαν τη θέσπιση κοινοτικής νομοθεσίας και σε αυτά το Κοινοβούλιο διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο ως από κοινού νομοθέτης.

Δημιουργία θέσεων απασχόλησης

Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης ήταν καθοριστικός στόχος της Λισαβώνας, αν και θεωρήθηκε ότι θα είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης που θα προκύψει από τη βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τη μείωση της γραφειοκρατίας. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κλήθηκαν να ενθαρρύνουν τη βέλτιστη πρακτική και την ανταλλαγή ιδεών για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ωστόσο, στον τομέα αυτό δεν προγραμματίστηκε η θέσπιση σημαντικών νομοθετικών διατάξεων.

Ο συνολικός στόχος ήταν να αυξηθεί το ποσοστό απασχόλησης στο 70% του πληθυσμού έως το 2010, με ενδιάμεσο στόχο το 67% έως το 2005, δηλαδή στόχοι οι οποίοι αυτή τη στιγμή φαίνεται δύσκολο να επιτευχθούν. Ωστόσο, περισσότερα από 6 εκατ. θέσεις εργασίας έχουν δημιουργηθεί από το 1999 και το ποσοστό απασχόλησης αυξήθηκε από 62,5% το 1999 σε 64,3% το 2002. Η μακροχρόνια ανεργία μειώθηκε από 4% το 1999 σε 3% το 2002. Το Κοινοβούλιο σε πολλά ψηφίσματά του τόνισε ότι απαιτούνται μεγαλύτερες προσπάθειες, ιδίως όσον αφορά τη συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και, κατά συνέπεια, την ενθάρρυνση περισσότερων γυναικών να εργασθούν. Πράγματι, ένας επικουρικός στόχος που τέθηκε στη Λισαβώνα ήταν να αυξηθεί το ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών από 51% που ήταν το 1999 (σε σύγκριση με το 61% των ανδρών) σε 60% το 2010. Πράγματι, οι γυναίκες τα καταφέρνουν καλύτερα στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας, (τέτοιοι ορίζονται οι εργαζόμενοι ηλικίας 55 έως 64 ετών). Ο στόχος του ποσοστού απασχόλησης για το 2010 ορίστηκε στο 50% για την κατηγορία αυτή, αλλά το 2002 μόνο το 40,1% εργάζονταν.

Εσωτερική αγορά

Καθοριστικό στοιχείο της στρατηγικής της Λισαβώνας ήταν μια ολοκληρωμένη και πλήρως λειτουργική ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Η άρση των εμποδίων στον ανταγωνισμό και η πρόσβαση των εταιρειών άλλων κρατών μελών στις εθνικές αγορές με ίσους όρους θεωρήθηκαν στοιχεία καίρια για την οικονομική ανάπτυξη. Τα τελευταία πέντε χρόνια το Κοινοβούλιο ενέκρινε νομοθεσία με την οποία ανοίγουν αρκετές αγορές: η διανομή ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου θα ελευθερωθεί πλήρως έως το 2007· οι ταχυδρομικές υπηρεσίες σταδιακά θα ανοίξουν στον ανταγωνισμό, αν και θα υπάρχουν εγγυήσεις καθολικής υπηρεσίας για την αλληλογραφία μικρού βάρους. Και οι σιδηροδρομικές εμπορευματικές μεταφορές προβλέπεται να φιλελευθεροποιηθούν, αρχίζοντας από το 2006. Κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κοινοβουλευτικής περιόδου ενημερώθηκαν επίσης οι διατάξεις που διέπουν τις δημόσιες προμήθειες, έτσι ώστε να αυξηθεί ο ανταγωνισμός· αποτέλεσμα είναι ότι αναμένεται να μειωθεί το κόστος των συμβάσεων δημοσίων έργων και προμηθειών. Υπήρξε πρόσδος στην κατεύθυνση της ενιαίας διαχείρισης του εναέριου χώρου στην Ευρώπη, κάτι που αναμένεται να μειώσει τις καθυστερήσεις στα αεροπορικά ταξίδια. Ωστόσο, οι προτάσεις για άνοιγμα των λιμενικών

υπηρεσιών στον ανταγωνισμό απορρίφθηκαν από το Κοινοβούλιο, λόγω ανησυχιών για την ασφάλεια και την απασχόληση.

Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες

Οι αποτελεσματικές και διαφανείς χρηματοπιστωτικές αγορές προωθούν την ανάπτυξη μέσω της καλύτερης κατανομής κεφαλαίων. Στη Λισαβόνα έγινε έκκληση για μεγαλύτερη ολοκλήρωση των εθνικών χρηματιστηριακών αγορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από τότε το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει σειρά νομοθετικών διατάξεων για θέματα όπως το ενιαίο διαβατήριο για τους φορείς που εκδίδουν ομόλογα και μετοχές· η τόνωση του ανταγωνισμού μεταξύ τραπεζών και χρηματιστηρίων σχετικά με την εκτέλεση εντολών· οι κοινοί κανόνες εναντίον της παράνομης χρήσης εμπιστευτικών πληροφοριών και της χειραγώγησης της αγοράς· η άρση των φραγμών στις επενδύσεις σε συνταξιοδοτικά ταμεία· το άνοιγμα της αγοράς της ασφαλιστικής διαμεσολάβησης· η προστασία των μετόχων της μειοψηφίας κατά τις προσφορές εξαγοράς· και τέλος, οι απαιτήσεις διαφάνειας για τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες.

Ένα περιβάλλον φιλικό προς τις επιχειρήσεις

Η δημιουργία περιβάλλοντος περισσότερου φιλικού προς τις επιχειρήσεις, ιδίως τις μικρές και μεσαίες, ήταν ένα άλλο στοιχείο της στρατηγικής της Λισαβώνας. Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να ανταλλάξουν βέλτιστες πρακτικές και να προσπαθήσουν να εξαλείψουν τη γραφειοκρατία και να μειώσουν το κόστος της ίδρυσης νέων εταιρειών. Στον τομέα αυτό, ο ρόλος του Κοινοβουλίου ήταν περιορισμένος. Ωστόσο, οι βουλευτές υποστήριξαν προσπάθειες που αποσκοπούσαν στην βοήθεια προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και πιέσαν να εκφραστούν οι ανάγκες τους στην σχετική νομοθεσία, για παράδειγμα με το να γίνει ευκολότερο για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις να ανταγωνίζονται για δημόσιες συμβάσεις ή να έχουν πρόσβαση σε πιστώσεις ερευνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιτεύχθηκε συμφωνία για έναν νόμο της ΕΕ ο οποίος θα διευκολύνει την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ενώ έχουν ξεκινήσει οι κινήσεις για ένα νόμο σχετικά με τη δυνατότητα κατοχύρωσης των εφευρέσεων στον τομέα των ηλεκτρονικών υπολογιστών, στόχος του οποίου είναι να προωθηθεί η δημιουργικότητα και η καινοτομία, αυξάνοντας την ασφάλεια δικαίου για τις εταιρείες που επενδύουν σε νέες εφαρμογές.

Κοινωνία των πληροφοριών

Ένας άλλος πυλώνας της στρατηγικής της Λισαβώνας ήταν η ανάπτυξη της κοινωνίας των πληροφοριών, η οποία αναμένεται να βοηθήσει την στροφή προς μια οικονομία βασισμένη στις γνώσεις και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε τομείς με έντονο αναπτυξιακό δυναμικό. Κατά την τρέχουσα κοινοβουλευτική περίοδο το Κοινοβούλιο ενέκρινε σημαντικά νομοθετικά κείμενα που είχαν στόχο να αυξηθεί ο ανταγωνισμός στον τομέα των

τηλεπικοινωνιών και να επεκταθεί η χρήση του Διαδικτύου. Η σημερινή κατάσταση είναι ήδη αρκετά ευνοϊκή, δεδομένου ότι η παραγωγικότητα στον ευρωπαϊκό κλάδο των τηλεπικοινωνιών είναι περίπου 15% ανώτερη απ' ό,τι στις Ηνωμένες Πολιτείες σύμφωνα με μελέτες της Επιτροπής. Ωστόσο, οι πλήρως ολοκληρωμένες και ελευθερωμένες αγορές τηλεπικοινωνιών, αναμένεται να οδηγήσουν σε ακόμα χαμηλότερο κόστος και χαμηλότερες τιμές για τους χρήστες, τόσο ιδιώτες όσο και εταιρείες, και έτσι να μειώσουν επίσης το κόστος της πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Επίσης, εγκρίθηκε περαιτέρω νομοθεσία για τη διεύρυνση της χρήσης του Διαδικτύου, με τη δημιουργία ενός ονόματος περιοχής .eu, την αντιμετώπιση των μαζικών οχληρών μηνυμάτων και τη διευκόλυνση των αγορών μέσω Διαδικτύου.

Μείγμα πολιτικής

Ένα άλλο ευρύ ζήτημα είναι το "μακροοικονομικό μείγμα πολιτικής", δηλαδή η καλύτερη εξισορρόπηση των εργαλείων οικονομικής πολιτικής για την επίτευξη της ανάπτυξης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει υποστηρίξει την ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και το στόχο της σταθερότητας τιμών ως βάση για την αειφόρο ανάπτυξη. Ωστόσο, οι βουλευτές επέκριναν το φορολογικό σκέλος του μείγματος, δεδομένου ότι δεν υπάρχει φορολογική πολιτική σε επίπεδο ΕΕ, ενώ το Σύμφωνα για τη Σταθερότητα και την Ανάπτυξη, δηλαδή η δέσμη κανόνων που διέπουν τις δημόσιες δαπάνες, δεν τηρήθηκε κατά γράμμα από τις κυβερνήσεις της ΕΕ. Το μέσο ετήσιο έλλειμμα των κυβερνήσεων της ΕΕ ήταν 2,7% το 2003, εν μέρει λόγω της ασθενούς οικονομίας. Το μέσο δημόσιο χρέος επίσης βρίσκεται σε ανοδική τροχιά, αντιπροσωπεύοντας το 64,1% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με το Κοινοβούλιο, η πτώση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ οφείλεται στην έλλειψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στα περισσότερα κράτη μέλη. Οι βουλευτές εξέφρασαν επίσης ανησυχίες διότι δεν υπάρχει αναπροσανατολισμός των δημόσιων δαπανών προς παραγωγικές επενδύσεις, όπως συμφωνήθηκε στη Λισαβόνα, ούτε και είναι επαρκής η ελάφρυνση της φορολογικής πίεσης στην εργασία.

Το Κοινοβούλιο υποστήριξε με συνέπεια το Σύμφωνα για τη Σταθερότητα και την Ανάπτυξη και οι βουλευτές πρότειναν να καθιερωθεί ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης όταν τα κράτη μέλη δεν κατορθώνουν να επιτύχουν δημοσιονομικό πλεόνασμα σε περιόδους έντονης ανάπτυξης και όχι μόνο όταν αυξάνονται τα ελλείμματα σε περιόδους ύφεσης. Η χρήση ενός "χρυσού κανόνα" βάσει του οποίου ορισμένοι τύποι επενδύσεων αποκλείονται από τον υπολογισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων είναι ένα θέμα που διχάζει τους βουλευτές οι οποίοι πρόσφατα ψήφισαν με ελάχιστη πλειοψηφία να μην υποστηρίξουν ένα τέτοιο κανόνα.

Έρευνα και εκπαίδευση

Η έρευνα και η εκπαίδευση έχουν μείζον αντίκτυπο στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Όπως τόνισαν οι ηγέτες της ΕΕ στη Λισαβόνα, "η επένδυση στους ανθρώπους και η

ανάπτυξη ενός ενεργητικού και δυναμικού κράτους πρόνοιας" είναι ζητήματα καίρια για την οικονομία της γνώσης. Τούτο σημαίνει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν στόχο να αυξήσουν τις κατά κεφαλήν επενδύσεις στους ανθρώπινους πόρους και να δώσουν μεγαλύτερη προτεραιότητα στη διά βίου μάθηση, δεδομένου ότι η βελτίωση των δεξιοτήτων ενισχύει την απασχολησιμότητα. Ωστόσο, συνολικά ο τομέας αυτός δεν αποτέλεσε αντικείμενο κοινοτικής νομοθεσίας. Αντ' αυτού επιχειρήθηκε μόνο η θέσπιση συγκριτικών προτύπων και τα αποτελέσματα δεν ήταν ικανοποιητικά. Η ΕΕ επενδύσει το 1,1% του ΑΕΠ στην ανώτερη εκπαίδευση, σε σύγκριση με 3% των ΗΠΑ. Η διαφορά σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην έλλειψη ιδιωτικών κεφαλαίων, δεδομένου ότι τα επίπεδα των δημοσίων επενδύσεων είναι παρόμοια. Το ποσοστό των ενηλίκων που διαθέτουν ανώτερη εκπαίδευση αυξάνεται αλλά το χάσμα με τις Ηνωμένες Πολιτείες παραμένει. Παράλληλα, το ποσοστό των νέων που εγκαταλείπουν τα θρανία χωρίς να έχουν αποκομίσει οποιονδήποτε τίτλο ή προσόντα (18,1% το 2003) εξακολουθεί να είναι πολύ πάνω από το στόχο του 10% που έχει τεθεί για το 2010.

Το Κοινοβούλιο ενέκρινε το στόχο που συμφώνησαν τα κράτη μέλη, δηλαδή να αφιερωθεί το 3% του ΑΕΠ στην έρευνα και ανάπτυξη, αλλά οι βουλευτές δεν διαθέτουν εξουσία ώστε να επιβάλουν το στόχο αυτό. Στη πράξη λίγα έχουν επιτευχθεί: η έρευνα αντιπροσωπεύει μόνο το 1,9% του ΑΕΠ στην ΕΕ, σε σύγκριση με 2,9% στις ΗΠΑ και 3% στην Ιαπωνία.

Ωστόσο, η ΕΕ διαθέτει κοινό πρόγραμμα ερευνών, το οποίο αντιπροσωπεύει σχεδόν το 4% του κοινοτικού προϋπολογισμού. Το Κοινοβούλιο βοηθά να καθοριστεί το επίπεδο χρηματοδότησης του πολυετούς αυτού προγράμματος και ανέκαθεν πιέζει ώστε να αυξηθούν οι διαθέσιμες πιστώσεις. Το Κοινοβούλιο αποφασίζει επίσης ποιοι θα πρέπει να είναι οι βασικοί τομείς έρευνας του προγράμματος. Οι βουλευτές υποστήριξαν προσπάθειες να προωθηθεί η κινητικότητα των ερευνητών και των σπουδαστών μέσω του προγράμματος Erasmus Mundus, και έχουν βελτιώσει τη νομοθεσία σχετικά με την πανενωσιακή αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, γεγονός που διευκολύνει τους επαγγελματίες να εργάζονται σε άλλο κράτος μέλος. Οι προσπάθειες για καθιέρωση διπλώματος ευρεσιτεχνίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το οποίο θα έδινε ώθηση στην έρευνα απλουστεύοντας τις διαδικασίες χορήγησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, δεν έχουν προς το παρόν δώσει καρπούς.

Συμπέρασμα

Σε γενικές γραμμές, η κατά κεφαλή παραγωγικότητα εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να υστερεί σε σύγκριση με εκείνη των ΗΠΑ, αν και σε μεγάλο βαθμό τούτο οφείλεται στην επιλογή των Ευρωπαίων να έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο και μεγαλύτερες άδειες. Όσον αφορά την παραγωγικότητα ανά ώρα, η διαφορά μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ είναι μικρότερη και τα τελευταία χρόνια ήταν χαμηλότερη από 5%. Όμως, ένα ζήτημα που προκαλεί μεγάλες ανησυχίες είναι το γεγονός ότι η παραγωγικότητα αυτή τη στιγμή αυξάνεται με χαμηλότερους ρυθμούς απ' ό,τι στις Ηνωμένες Πολιτείες, με αποτέλεσμα το χάσμα να διευρύνεται. Οι λόγοι, σύμφωνα με την Επιτροπή, είναι η μικρότερη χρήση των

νέων τεχνολογιών και τα ανεπαρκή επίπεδα επενδύσεων. Οι βουλευτές εξέφρασαν επίσης τον προβληματισμό τους για μια ανησυχητική τάση στις επενδύσεις συνολικά: οι ιδιωτικές επενδύσεις μειώθηκαν στο 17,2% του ΑΕΠ το 2002 από 18,3% το 2000. Οι δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ (2,4% του ΑΕΠ το 2003) βρίσκονται επίσης σε πτωτική τροχιά, αν ληφθεί υπόψη ότι ανέρχονταν στο 3,8% κατά τη δεκαετία του 1970, ενώ είναι πλέον πολύ χαμηλότερες από ό,τι στις Ηνωμένες Πολιτείες (3,3% το 2003).

Σε πρόσφατο ψήφισμά του, το Κοινοβούλιο επέκρινε τις καθυστερήσεις στη στρατηγική της Λισαβώνας και κάλεσε τα κράτη μέλη να αποδυθούν σε συντονισμένη στρατηγική για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Οι βουλευτές ζήτησαν επίσης επείγουσα κινητοποίηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα για την έρευνα και ανάπτυξη με ισχυρή δημόσια ερευνητική βάση με συνδέσμους προς τη βιομηχανία. Το Κοινοβούλιο πιστεύει ότι η Λισαβώνα εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσουμε.